

O‘ZBEKISTONNING TARIXIY VA MADANIY MEROSINI VIRTUAL TURIZM ORQALI OMMALASHTIRISH: IMKONIYATLAR VA ISTIQBOLLAR

Boltaboyev Dilshodjon

*Samarqand iqtisodiyot va servis instituti
ilmiy rahbar*

Hamitov Mubin

Annotatsiya: Ushbu maqolada O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosini virtual turizm vositasida ommalashtirish imkoniyatlari va istiqbollari tahlil qilinadi. Virtual turizm texnologiyalari madaniy meros obyektlarini keng auditoriyaga yetkazish, ta’lim va sayyohlik sohasini rivojlantirishda samarali vosita sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Kalit so‘zlar: Virtual turizm, madaniy meros, tarixiy yodgorliklar, interaktiv taqdimot, O‘zbekiston.

Kirish

O‘zbekiston boy tarixiy va madaniy merosga ega mamlakatlardan biri bo‘lib, Samarqand, Buxoro, Xiva va boshqa shaharlar turizm markazlari sifatida xalqaro e’tiborga loyiqdir. So‘nggi yillarda raqamli texnologiyalar, xususan virtual reallik (VR) va kengaytirilgan reallik (AR) imkoniyatlari tarixiy yodgorliklarni interaktiv tarzda taqdim etishga yordam bermoqda. Virtual turizm nafaqat sayyohlikni rivojlantiradi, balki yosh avlod uchun o‘quv jarayonini qiziqarli va samarali qiladi. Shu bilan birga, chekka hududlarda joylashgan meros obyektlarini ham keng auditoriyaga taqdim etish imkoniyati paydo bo‘ladi.

Virtual turizm texnologiyalari yordamida O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosi dunyo miqyosida ommalashtirilishi mumkin. 3D modellash, VR tur, interaktiv ekskursiyalar va mobil ilovalar orqali foydalanuvchilar yodgorliklarni uyidan chiqmasdan ham o‘rganishi mumkin. Bu nafaqat turizm sohasini rivojlantiradi, balki ta’lim jarayonini ham boyitadi. Masalan, Samarqanddagi Registon maydoni yoki Buxorodagi Ark qal’asini virtual ekskursiyalar orqali tomosha qilish imkoniyati mavjud. Virtual turizm shuningdek, global marketing va kommunikatsiya vositasi sifatida ham samarali bo‘lib, O‘zbekistonning madaniy merosini chet ellik sayyohlarga taqdim etishga yordam beradi. Shu bilan birga, raqamli texnologiyalar yordamida interaktiv o‘quv dasturlari yaratiladi, bu esa talabalar va yosh avlodning tarixiy bilimlarini oshirishga xizmat qiladi. Virtual turizmning yana bir afzalligi – chekka hududlarda joylashgan yodgorliklar va muzeylar haqida

keng jamoatchilikni xabardor qilishdir. Shu yo‘l bilan turizm salohiyati oshadi va iqtisodiy foyda hamda madaniy merosni saqlashga qaratilgan dasturlar samarali bo‘ladi. Kelajakda virtual turizm platformalarining rivojlanishi bilan O‘zbekistonning tarixiy va madaniy ob‘ektlarini global miqyosda targ‘ib qilish imkoniyatlari yanada kengayadi. O‘zbekistonning tarixiy va madaniy merosi boy va xilma-xildir. Samarqanddagi Registon maydoni, Buxorodagi Ark qal’asi, Xivadagi Ichan-Qal’a kabi yodgorliklar nafaqat milliy, balki jahon miqyosida e’tibor qaratishga loyiqdir. Shu bilan birga, bu ob‘ektlarning keng ommalashuvi uchun an’anaviy turizm cheklovlarga ega: masofa, vaqt, moliyaviy imkoniyatlar va transport masalalari kabi omillar. Shu sababli virtual turizm texnologiyalari muhim yechim sifatida ko‘riladi.

Virtual turizm orqali foydalanuvchilar yodgorliklarni interaktiv tarzda ko‘rish imkoniga ega bo‘ladi. Masalan, 3D modellar yordamida tarixiy bino ichidagi detallarni o‘rganish, ekskursiyalarni video va ovoqli tavsif bilan kuzatish mumkin. Bu esa ayniqsa chekka hududlarda yashovchi insonlar uchun tarixiy bilimlarni oshirishda muhim vositadir. Shu bilan birga, maktab va oliy ta’lim muassasalarida virtual turizm ta’lim jarayonini boyitadi, talabalar va o‘quvchilar real ekskursiyalarga bormasdan ham tarixiy obyektlarni chuqur o‘rganishlari mumkin.

Shuningdek, virtual turizm orqali O‘zbekistonning madaniy merosi global auditoriyaga taqdim etiladi. Onlayn platformalar, mobil ilovalar va interaktiv saytlar orqali xorijiy sayyohlar mamlakatimizning tarixiy va madaniy yodgorliklari bilan tanishadi. Bu esa O‘zbekiston turizmini rivojlantirish, chet eldan keladigan turistlar sonini oshirish va iqtisodiy foyda olish imkonini beradi.

Virtual turizm nafaqat ob‘ektlarni tomosha qilish, balki interaktiv o‘yinlar va o‘quv mashqlarini ham o‘z ichiga oladi. Masalan, tarixiy shaharlarning interaktiv xaritalari, viktorinalar, 3D rekonstruksiya orqali foydalanuvchi nafaqat ko‘radi, balki o‘rganadi, eslab qoladi va tarixiy ma’lumotlarni mustahkamlaydi. Shu yo‘l bilan yosh avlod tarixiy va madaniy merosga qiziqishi ortadi.

Kelajakda virtual turizmni rivojlantirish bilan birga, AR (kengaytirilgan reallik) texnologiyasi ham joriy etilishi mumkin. Bu texnologiya orqali foydalanuvchilar tarixiy voqealarni jonli tarzda tomosha qilishlari, qadimgi ob‘ektlar qanday qurilganini va qanday ishlatilganini ko‘rishlari mumkin. Shu bilan birga, virtual turizm orqali tarixiy obyektlarni himoya qilish ham osonlashadi, chunki odamlar yodgorliklarni shaxsan ziyorat qilmasdan ham interaktiv tarzda o‘rganadi, bu esa ularning saqlanishiga yordam beradi.

Shu bilan birga, davlat va xususiy sektorlar hamkorligida virtual turizm platformalari yaratish orqali O‘zbekistonning madaniy merosini targ‘ib qilish

strategiyasi ishlab chiqilishi mumkin. Virtual turlar orqali xalqaro forumlar va turizm ko'rgazmalarida O'zbekistonni tanitish imkoniyati oshadi. Shu tariqa, madaniy meros nafaqat ichki, balki xalqaro miqyosda ham ommalashadi.

Virtual turizmning yana bir afzalligi – bu reklama va marketing imkoniyatlaridir. Sayyohlik kompaniyalari, mehmonxonalar va transport xizmatlari virtual ekskursiyalar orqali o'z xizmatlarini targ'ib qilishlari mumkin. Shu bilan birga, yoshlar uchun tarixiy bilimlarni oshirish va ularni tarixiy merosga qiziktirish, milliy g'urur va madaniy ongni shakllantirishda katta imkoniyatlar paydo bo'ladi. Virtual turizm orqali O'zbekistonning tarixiy va madaniy merosi keng jamoatchilikka tanitilishi nafaqat bilim va madaniyatni rivojlantirishga, balki milliy brendni shakllantirishga ham xizmat qiladi. Masalan, Samarqand, Buxoro va Xiva shaharlarining virtual turlari turizm agentliklari va xalqaro sayyohlar uchun marketing vositasi sifatida ishlatilishi mumkin. Bu orqali sayyohlar kelishdan oldin shaharlarning tarixiy joylarini ko'rib chiqadi, sayohatni rejalashtiradi va O'zbekistonga qiziqishi ortadi.

Shuningdek, virtual turizm pandemiya va boshqa cheklovlar davrida ham madaniy merosni o'rganish imkonini beradi. Masofadan turib ekskursiyalar tashkil etish, interaktiv darslar va onlayn kurslar orqali talabalar va o'quvchilar tarixiy obyektlar bilan tanishadi. Shu yo'l bilan tarixiy bilimlar nafaqat kattalar, balki yosh avlod orasida ham keng tarqaladi.

Virtual turizm texnologiyalari madaniy merosni saqlashga ham yordam beradi. Odamlar yodgorliklarni shaxsan ziyorat qilmasa ham ularni 3D modellar va virtual ekskursiyalar orqali ko'rishi mumkin. Bu esa tarixiy binolarga ortiqcha yuk tushmasligini ta'minlaydi va ularni saqlash jarayonini osonlashtiradi.

Bundan tashqari, virtual turizm bilan bir qatorda interaktiv ilovalar va mobil o'yinlar yordamida foydalanuvchilar tarixiy va madaniy merosga qiziqishni oshirishi mumkin. Masalan, o'quvchilar qadimgi shaharlar bo'ylab virtual sayohat qilarkan, tarixiy voqealarni o'rganadi, viktorinalar va mini-o'yinlar orqali bilimlarini mustahkamlaydi. Bu esa o'rganish jarayonini qiziqarli va samarali qiladi.

Kelajakda sun'iy intellekt va kengaytirilgan reallik (AR) texnologiyalari yordamida virtual turizmning imkoniyatlari yanada kengayadi. Foydalanuvchi qadimgi voqealarni jonli tarzda tomosha qilishi, tarixiy xaritalar va interaktiv ekskursiyalar orqali o'z bilimini oshirishi mumkin. Shu bilan birga, virtual turlar xalqaro hamkorlik va turizm bo'yicha loyihalarni rivojlantirishda asosiy vosita sifatida xizmat qiladi.

O'zbekistonning madaniy merosini virtual tarzda ommalashtirishning yana bir afzalligi – bu ekologik barqarorlikdir. Odamlar shaxsan yodgorliklarni

ziyosat qilmasa ham, ulardan bahramand bo'lishadi, bu esa atrof-muhitga zarar yetkazilmasligini ta'minlaydi. Shu tariqa, turizm rivojlanadi, tarixiy ob'ektlar esa saqlanadi.

Virtual turizm platformalari orqali, shuningdek, xalqaro konferensiyalar, onlayn ko'rgazmalar va turizm forumlarida O'zbekistonning tarixiy va madaniy yodgorliklarini keng targ'ib qilish mumkin. Bu esa mamlakatni global miqyosda tanitishga, sayyohlik va madaniyat sohasida yangi imkoniyatlar yaratishga yordam beradi. Virtual turizmning yana bir afzalligi – bu o'quv va ilmiy tadqiqotlarda foydalanish imkoniyati. Universitetlar va maktablarda talabalar tarixiy shaharlar, muzeylar va madaniy yodgorliklar bilan tanishish uchun virtual ekskursiyalardan foydalanishi mumkin. Masofadan turib amalga oshiriladigan darslar talabalar uchun qulay va interaktiv bo'lib, ularning qiziqishini oshiradi hamda tarixiy bilimlarni chuqurlashtiradi.

Shuningdek, virtual turizm turizm sohasida iqtisodiy foyda keltirishi mumkin. Masalan, foydalanuvchilar virtual sayohatdan so'ng shaxsan O'zbekistonga kelishni rejalashtirishi, mehmonxona va transport xizmatlaridan foydalanishi ehtimoli oshadi. Shu bilan birga, mamlakatning turizm salohiyati va brendi xalqaro miqyosda tan olinadi.

Virtual turlar va 3D modellar orqali yodgorliklarni interaktiv tarzda taqdim etish, foydalanuvchilarga tarixiy voqealarni jonli tarzda ko'rsatish imkonini beradi. Masalan, qadimgi shaharlarda kundalik hayot, arxitektura va madaniy marosimlarni virtual ekskursiyalar orqali ko'rish mumkin. Bu esa foydalanuvchilarda tarixiy voqealarga qiziqish uyg'otadi va madaniy merosni tushunishga yordam beradi.

Texnologik rivojlanishlar, xususan, VR (Virtual Reality) va AR (Augmented Reality) yordamida foydalanuvchilar tarixiy yodgorliklar bilan interaktiv tarzda muloqot qilishlari mumkin. Masalan, foydalanuvchi o'z smartfon yoki VR qurilmasi orqali qadimgi binolarning ichki interyerlarini ko'rishi, tarixiy ob'ektlar haqida audio va vizual ma'lumot olishi mumkin.

Bundan tashqari, virtual turizm orqali tarixiy yodgorliklarni saqlash va ekologik xavfsizlikni ta'minlash mumkin. Shaxsan tashrif buyuruvchilarni kamaytirish orqali yodgorliklarga ortiqcha yuk tushmaydi, ularning buzilish xavfi kamayadi va uzoq muddatli saqlash imkoniyati oshadi.

Virtual turizm xalqaro hamkorlik va madaniy almashinuvni rivojlantirishda ham muhim rol o'ynaydi. Masalan, xorijiy sayyohlar O'zbekiston tarixiy merosi bilan tanishib, ilmiy va turistik loyihalarda ishtirok etishi mumkin. Shu tarzda, mamlakatning madaniy merosi nafaqat ichki, balki xalqaro miqyosda ham targ'ib qilinadi.

Xulosa

Virtual turizm O'zbekistonning madaniy va tarixiy merosini

ommalashtirishda muhim vosita bo'lib xizmat qiladi. Bu texnologiyalar yordamida yodgorliklar interaktiv tarzda taqdim etilib, keng auditoriyaga yetkaziladi, yoshlar uchun ta'lim jarayoni boyitiladi, turizm sohasida yangi imkoniyatlar ochiladi. Shu bois, davlat va xususiy sektorlar virtual turizmni rivojlantirishga e'tibor qaratishi, global platformalarda O'zbekiston merosini targ'ib qilishda strategik yondashuvni qo'llashi muhimdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Axmedov, S. O'zbekistonning tarixiy merosi va zamonaviy turizm. Toshkent: Fan, 2020, 45–67-betlar.
2. Qodirov, N. Virtual turizm texnologiyalari. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti, 2019, 12–35-betlar.
3. Yuldashev, A. Madaniy merosni raqamli tarzda saqlash va targ'ib qilish. Samarqand: Zarafshon, 2021, 78–102-betlar.
4. Karimova, L. Interaktiv va virtual ekskursiyalar: zamonaviy yondashuvlar. Toshkent: Fan va Texnologiya, 2022, 33–55-betlar.
5. Rasulov, T. O'zbekistonning turizm salohiyati va innovatsion imkoniyatlar. Buxoro: Zarafshon, 2020, 22–44-betlar.
6. Islomov, M. Raqamli texnologiyalar va ta'lim. Toshkent: O'zbekiston Pedagogika Universiteti, 2021, 50–71-betlar.
7. Nazarova, F. Global marketing va virtual turizm. Toshkent: Fan va Innovatsiya, 2023, 10–29-betlar.